

УДК: 004.738.5:34 ; 004.451.642:34

CERIF: S 144

ТИП РАДА: СТРУЧНИ РАД

DOI: 10.55836/Zbornik_PiP_2305A

др Дејан А. БУКИЋ*

директор Фондације „Регистар националног интернет домена Србије“ (РНИДС), Србија

КОРИСНИЧКИ УСЛОВИ СЕРВИСА НА ИНТЕРНЕТУ КАО ИЗВОР ПРАВА

Сажетак

Тежња овој рада је да сироведемо анализу о значају и положају норми које уређују сјасети права корисника интернетиа. Чишав један оквир уређују правила донети самостално од сйране компанија које иржуају сервисе на интернетиау. Брзина којом се развија интернетиа је нешто што законодавац не може да ираи у даиим временским оквирима. Иако нису донети од сйране законодавца, иа правила садрже бишан део норми које уређују функционисање кључних сервиса на интернетиау. Са друге сйране, доноси их економски јача сйрана, ие је неоиходно да се констанино ради на њиховој анализи и унаиређењу.

Кључне речи: *Интернетиа. – Право интернетиа. – Интернетиа домени. – АДР.*

* Електронска адреса аутора: dejandjukster@gmail.com.

I Преглед и дефинисање норми које су предмет овог рада

Предмет овог рада су правне норме које уређују права и обавезе корисника сервиса на интернету. Њима се уређује један широк спектар корисничких права и дефинише правни оквир за одговорност пружалаца сервиса на интернету и корисника. У раду настојимо да пружимо преглед која су права и обавезе уређена овим нормама. Рад је подељен у четири целине. У првом делу разматрамо дефиницију норми које су предмет рада. У наставку разматрамо битне карактеристике корисничких услова познатих сервиса на интернету. Потом разматрамо које врсте извора права могу да се подразумевају под овим нормама. У закључним разматрањима дајемо наш коментар о природи ових правила, као и о томе у ком сегменту би права корисника могла да се уреде адекватније.

Под нормама које разматрамо у овом раду подразумевамо корисничке услове сервиса на интернету. У питању су правила која нису донета од стране законодавних власти, а која се тичу једног значајног сегмента права и обавеза корисника на које се односе. Тзв. саморегулација (енг. *self-regulation*) је појам који се у литератури често користи у контексту развоја интернет политика.¹ Уређивање права и обавеза правних субјеката датира још од раних обичајних правила преко узанси. Оне представљају трговачке обичаје о разним облигационоправним питањима која се јављају у привредним односима између субјеката привредног живота. Ова правила су обавезна за стране и суд само уколико су стране уговориле њихову примену.² Дакле, пристанак уговорних страна је основ за примену ових правила, за разлику од законских когентних норми које су обавезујуће независно од пристанка. Овај осврт нам је потребан као илустрација тога да су се норме и у другим областима самостално развијале без интервенције законодавца. Кориснички услови, који су предмет овог рада, само су један од појавних облика самосталног уређивања читавог правног оквира од стране субјеката који у његовој примени учествују.

На самом почетку, осврнућемо се на појам општих услова пословања јер у суштини кориснички услови то и јесу, а неретко и сам назив правног акта гласи „општи услови“. Њих дефинишемо као услове за закључење великог броја истоветних уговора које једна уговорна страна (компанија, банка, осигуравајуће друштво и др.) унапред поставља за сваког ко је са том организацијом заинтересован да ступи у уговорни однос.³ Та друга уговорна страна се најчешће назива корисником,

1 Више вид. Monroe E. Price, Stefaan G. Verhulst, *Self-regulation and the Internet*, Alphen aan den Rijn, 2004.

2 Владимир Водинелић, *Увод у ирањанско право*, 1. издање, Београд, 2012, 108–109.

3 *Ibid.*, 111.

и углавном је у питању економски слабија уговорна страна, која није у позицији да издејствује за себе повољније уговорне услове. Свакако та правила морају да буду у складу са законодавством у оквиру кога се примењују, али упркос томе, постоји широк простор за самостално регулисање од стране релевантне организације.

Ове норме представљају опште грађанскоправне норме јер се односе на било коју страну која је заинтересована да закључи уговор. Оне обавезују саговорача само уколико уђе у грађанскоправни однос, односно ако прихвати опште услове пословања, тако што закључи уговор. С тим у вези, оне обавезују на исти начин као и сваки уговор, тек када се прихвате, чиме се преобраћају у појединачно обавезујуће норме.⁴

Оно што смо већ поменули, да би ове норме производиле правно дејство, оне морају да буду у складу са когентним прописима о општим условима пословања, као и мешовитим, полукогентним прописима, од којих је дозвољено да се одступи само под условима који су повољнији за корисника. Сврха тих прописа је да штите слабију страну од последица економске надмоћи стране која дефинише уговорне услове, такође и када те надмоћи нема, онда им је циљ да корисника штите од једнострано наметнутих услова који су супротни савесности и поштењу. У контексту регулисања и заштите слабије стране у уговорном односу, ти прописи дефинишу, између осталог, и то на који начин та уговорна страна треба да буде информисана. Дакле, ти општи услови треба да буду јасно и транспарентно предочени страни која је заинтересована да им приступи, такође да није дозвољено да страна која их доноси остави себи право да једнострано раскине уговор или искључи сопствену одговорност за повреде уговора.⁵

II Кориснички услови познатих сервиса на интернету

Услови коришћења сервиса Гугла од 5. јануара 2022. године су јединствени за све сервисе ове компаније и прихватају се коришћењем њихових услуга. Те услуге се значајно разликују, те у неким случајевима могу да се примењују додатни услови и посебни захтеви за производе. Додатни услови су доступни уз одређене услуге и чине део уговора с Гуглом уколико се користе те услуге. Што се тиче правне природе односа између Гугла и корисника, неспорно је да је у питању кориснички однос, што је у Гугловим условима и наглашено па је кориснику дато до знања да он не стиче никакво власништво над било којим правима интелектуалне својине која се односе на предметне услуге или садржај којем

4 *Ibid.*, 112.

5 *Ibid.*, 112–113.

приступа приликом коришћења ових сервиса. Садржај из ових услуга није дозвољено користити у друге сврхе, осим у оне које сервис прописује, као ни без добијене сагласности титулара садржаја или уколико се то на неки други начин не одобри у складу са законом.

Гугл је увећало превазишао фазу када је био само претраживач интернета. Сада у својој палети сервиса садржи и сервис електронске поште, виртуелни диск за чување података и фајлова, чување и сортирање слика, сервисе за обраду текста, управљање подацима и друго. Ови сервиси су бесплатни за кориснике, уз одређена ограничења која се односе на количину података. Њих је могуће користити и уз накнаду, и у том случају корисник има већи простор на располагању и одређене додатне функције којих нема на бесплатној верзији сервиса. С тим у вези, Гугл је од средине 2021. године драстично променио своје услове у погледу количине података који се чувају, те од тада корисницима који имају преко 15 гигабајта на овим сервисима услуга више није бесплатна.⁶

Куповином сервиса Јутјуб октобра 2006. године Гугл је битно ојачао своју позицију и успоставио неприкосновеност на пољу сервиса онлајн видео-записа. Убрзо након тога Гугл је променио неколико ствари у својим политикама. Ова доминација их је поставила међу неколико најзначајнијих платформи намењених за претрагу, блог алате и интерактивне онлајн просторе намењене размени материјала и друштвеном дијалогу. Као и њихови претходници, попут телевизије, све чешће се сусрећу с питањем у вези с њиховом одговорношћу како према корисницима, тако и према заинтересованим странама, али и широј јавности у контексту јавног интереса.⁷

III Кориснички услови интернет сервиса као извор права

1. Ближе о овом извору права

Сервиси на интернету, којима се бавимо у оквиру овог чланка, у највећој мери уређени су општим условима или корисничким условима који се, уз поштовање одређених законских ограничења, самостално доносе. Дакле, у питању је један аутономни извор права под којим, у ширем смислу, подразумевамо услове под којима неки привредни субјект послује. Међу наведене услове убрајамо: опште услове продаје, опште услове вршења услуга, опште услове набавке, типске и адхезионе уговоре и друго. Они сами по себи не представљају трговачке обичаје и

6 Дејан Ђукић, „Колико кошта бесплатна имејл адреса?“, доступно на адреси: <https://www.domen.rs/sr-latn/koliko-kosta-besplatna-imejl-adresa>, 10. 4. 2023.

7 Tarleton Gillespie, „The politics of ‘Platforms’“, *New Media & Society*, Nr. 3/2010, 2.

чине посебно тзв. формуларно право. Као основ за њихову примену наводи се: 1) директно уношење у уговор или позивање на њих у уговору; 2) пословна пракса закључивања уговора међу уговорним странама на основу општих услова; 3) конклюдентно прихватање и 4) обичај.⁸

У новије време велики број уговора се закључује у облику формуларних уговора, којима је главна карактеристика да само један уговорник унапред одређује све елементе уговора преко једне генералне понуде, коју други може да прихвати или не прихвати.⁹ У светлу данашњег начина пословања и производње, ови уговори су не само корисно, већ и економично средство за реализацију пословних активности. С друге стране, поред предности на страни ових уговора, постоје и одређене мане, које се најпре огледају у могућности злоупотребе будући да економски и информативно надмоћнији успостављају уговорне одредбе. На страни економски слабије стране питање слободе уговарања прилично је једносмерно и своди се на то да ли ће се уговор закључити или неће. Како једна страна не би била препуштена самовољи друге стране, јавља се потреба за интервенцијом правног поретка како би се заштитили индивидуални интереси друге стране уклањањем неправичних одредби из оваквих уговора.¹⁰ С тим у вези, држава императивним нормама успоставља један сет услова које уговорне стране не могу самостално да уреде, већ су у том делу ограничене на оно што је уређено законом.

Као што видимо, у питању је уговорни однос са унапред дефинисаним условима које прихвата страна која улази у уговорни однос. Ово је значајно да се јасно определи, како би били свесни правних последица, као и механизма за заштиту права корисника која су евентуално нарушена таквим корисничким условима или поступањем сервиса.

2. Случајеви ништавости одредби општих услова

У том погледу треба се осврнути на последице неправичности појединих клаузула општих услова формуларних уговора и проблеме као што су питање могућих режима ништавости неправичних одредби формуларних уговора, питање ништавости неке од одредби, као и на питање попуњавања правних празнина које настану услед неважности појединачних одредби. Поред правних правила која имају за циљ заштиту индивидуалних интереса, постоје и правна правила која за сврху имају заштиту јавних интереса.¹¹

8 Мирко Васиљевић, *Трговинско право*, 12. издање, Београд, 2011, 41.

9 Зоран Вуковић, „Санкција неправичности клаузула општих услова формуларних уговора“, *Правни живоиш*, бр. 10/2014, 633.

10 *Ibid.*, 636.

11 *Ibid.*, 637.

Тако је у појединим законодавствима прописана апсолутна ништавост неправичних уговорних одредби, док друга група законодавстава за овакве уговоре предвиђа релативну ништавост. Значајна разлика између ова два режима огледа се у томе који субјект може да истакне захтев за поништење неправичног уговора, као и у односу на то у којим роковима може да се истакне ова ништавост.¹² Када говоримо о поништењу, потребно је одговорити на питање да ли поништење једне уговорне одредбе утиче на цео уговор или постоји могућност да преостали део уговора остане на снази. Практично, сви савремени правни системи на ово питање одговарају позитивно, те део уговора без спорне одредбе остаје на снази.¹³ На исти начин ово питање је уредио и домаћи законодавац и сматрамо да је то једино оптимално решење усмерено на одржање правног посла на снази.

Класичан начин закључења уговора подразумева усаглашавање уговорних страна о његовој садржини. Међутим, данас се често користе другачији начини уговарања. Масовна производња, развој индустрије и технологија, уз то економска надмоћ једне од уговорних страна довели су до тога да се технике уговарања упросте и одступи од појединачно усаглашених уговора. У привреди су веома чести уговори који се закључују на темељу општих услова пословања, с тим што није у питању нека посебна врста уговора. Садржај ових општих услова пословања представљају типичне или стандардизоване уговорне клаузуле које се припремају унапред. Ови услови пословања не доносе се само због једног лица с којим се намерава закључење уговора, они су општег карактера и на њима се заснивају сви конкретни уговори које страна која их доноси има намеру да закључи с неодређеним лицима. Неки од ових услова пословања тако детаљно уређују права и обавезе да практично представљају „мале кодификације“, а поједини аутори их називају и „аутономно право привреде“.¹⁴

Како општи услови пословања садрже општа правила за неке будуће случајеве, уз перспективе њихових доносилаца, они имају сличну улогу као закон. Међутим, ове норме немају заправо снагу какву поседују закони, јер њихови доносиоци нису овлашћени за доношење општеобавезујућих аката. Као што смо истакли, потребно је да се закључи споразум о њиховом важењу и такав споразум се означава различитим називима: формуларни, шаблонски, стандардни, типски или масовни уговор. Закључењем формуларног уговора, одредбе општих услова добијају нови смисао и у погледу права и обавеза и односе се на

12 *Ibid.*, 638.

13 *Ibid.*, 642.

14 Јаков Радишић, *Облигационо право*, 8. издање, Београд, 2008, 103–104.

конкретна лица. Онај ко доноси опште услове дужан је да, приликом закључења уговора, свог уговорног партнера упозори на своје опште услове и да му омогући да се упозна с њиховом садржином. Прихватање општих услова је могуће експлицитно или конкluentним радњама и они постају саставни део уговора у целости или делимично.¹⁵

Употреба општих услова пословања базирана је на слободи уговарања и овај принцип странама уговорницама омогућава да своје уговорне односе регулишу на начин који им највише одговара. Међутим, они су пак и доказ ограничења слободе уговарања. Код формуларних уговора нема слободе заједничког уређења услова уговора, већ се све утврђује по диктату једне стране, док је друга страна ретко у прилици да промени одредбе општих услова.¹⁶

Из бројних разлога општи услови се подвргавају државној контроли, која се може спроводити на три начина: 1) законским уређењем границе слободе приликом доношења општих услова; 2) условљавањем претходне сагласности надлежног државног органа на текст општих услова; 3) остављањем могућности судовима да утврђују да ли су општим условима неправично регулисана права и обавезе уговорних страна. Поред тога, општи услови подлежу судској контроли и када је претходну сагласност дао надлежни орган управе. Када суд врши контролу, руководи се начелом савесности и поштења, начелом поступања у складу с добрим пословним обичајима, као и начелом једнаке вредности узајамних давања, а ради спречавања могућности злоупотребе слободе уговарања. Ово последње наведено је од изузетног значаја, посебно код клаузула којим доносилац искључује или ограничава своју одговорност која је код одређене врсте уговора уобичајена.¹⁷

Према Закону о облигационим односима, ништаве су одредбе општих услова које су противне циљу због којег је уговор закључен или добрим пословним обичајима. Према томе, суд може одбити примену појединих норми општих услова ако оне другу страну онемогућавају да стави приговоре, или ако према њима та страна губи право на приговоре, или права из уговора или рокове, или ако су оне иначе претерано строге према њој. Међутим, ово неће бити могуће уколико су општи услови, у целини, у супротности са законом.¹⁸ У том случају неће важити целокупни општи услови, не само поједине њихове одредбе.

Имајући у виду да опште услове углавном доноси једна уговорна страна или одређено привредно удружење, сва позитивна законодавства

15 *Ibid.*, 105.

16 *Ibid.*

17 *Ibid.*

18 *Ibid.*, 106.

предвиђају различите облике њихове контроле како би заштитили интересе, по правилу, економски слабије стране. Та контрола се може вршити на више начина: на првом месту као управна контрола која се врши у смислу давања одобрења; затим, као судска контрола, преко које суд, сагласно Закону о облигационим односима, може да суспендује примену појединих одредаба општих услова које другу страну ограничавају у погледу права из уговора или уколико су те одредбе неправичне или несразмерно строге према тој страни.¹⁹

Да би знали ниво обавезности ових норми, потребно је осврнути се и на хијерархију извора трговинског права. Ово питање није формално уређено, али за тим постоје вишеструке потребе. Као прво, оно је значајно због правне сигурности привредних субјеката; даље, значајно је и за судове и арбитраже и, на крају, може бити значајно за утврђивање евентуалних праваца законодавних активности. Дакле, редослед који се најчешће узима као хијерархијски полази од међународних уговора и императивних законских прописа на првом месту, а потом следи уговор уколико је у складу с императивним прописима и моралом. Даље по редоследу следе: општи услови пословања, у наставку диспозитивни законски прописи, следе посебне узансе, потом посебни трговачки обичаји, опште узансе, општи трговачки обичаји, судска и арбитражна пракса и на крају правна наука, али у интерпретативном смислу.²⁰

Ова подела је значајна добрим делом због другачијег третмана тумачења уговора. Уколико се заузме становиште да је уговор по приступу више општи акт него уговор, када суд тумачи, он не треба да проналази вољу странака, већ треба ствар да тумачи правном техником, како се тумаче опште правне норме. Ипак, то би било једно крајње становиште, јер су на крају ипак у питању уговори, само с одређеним специфичностима.²¹

Против Фејсбука постоје бројни судски поступци, а неки од њих су приморали ову компанију да промени своја правила и праксу. Тако је било, на пример, у спору између Фејсбука и независне Институције за заштиту података немачке покрајине Шлесвиг-Холштајн пред Управним судом ове покрајине. Овај спор је на првој инстанци решен у корист Фејсбука, да би потом Повереник за заштиту података немачке покрајине Шлесвиг-Холштајн издао наредбу против Фејсбука у којој се наводи да се ова компанија обавезује да физичким лицима која користе ову платформу обезбеди могућност избора приликом регистрације на платформи: уместо навођења правих података (име,

19 М. Васиљевић, 41–42.

20 *Ibid.*, 42.

21 Слободан Перовић, *Облигационо право*, 1973, Београд, 141.

презиме, *e-mail* адреса, пол, датум рођења) да се корисници региструју путем псеудонима.²²

3. Заштита права трећих лица

Иако представљају део приватног права и самостално их доносе компаније које управљају овим сервисима, ове норме имају далекосежно дејство, посебно имајући у виду њихову распрострањеност и број корисника на које се односе. То је један од разлога због ког није добро да самовоља ових организација остане нетакнута, те да је константан надзор јавности, заинтересованих појединаца и организација више него пожељан механизам притиска у смеру корекције политика.

Имајући у виду глобални карактер интернета, али и могућност коришћења интернет платформи под псеудонимом, изузетно је тешко предвидети исход судског поступка којим се тражи заштита од повреда које настају поводом активности несавесних појединаца на интернету. Међутим, титулари жигова своја права могу да заштите и вансудским путем, позивањем на услове коришћења услуге и интерне политике заштите права интелектуалне својине, које прописују и примењују бројне платформе. Сагласност и пристанак на примену ових услова корисници дају у поступку регистрације налога и тиме настаје уговорни однос између корисника и платформе. Често у својим правилима ове платформе имају прописано под којим условима и по којој процедури поступају по примедбама које се односе на повреде субјективних права. Сагласно тим правилима, платформа врши процену о основаности добијене примедбе те ће, у зависности од тога, уклонити одређени садржај или га задржати.²³

Друштвена мрежа Фејсбук, рецимо, у својим правилима коришћења прописује обавезе корисника да се уздржавају од повреде права трећих, приликом регистрације налога и постављања садржаја на своје налоге, те одређује мере заштите од повреда које ова мрежа има право да предузме. Такође, ова платформа поседује посебан систем за пријаву повреде жига, који омогућава сваком носиоцу жига или његовом овлашћеном представнику да пријави, ако сматра да одређени корисник чини повреду жига на свом налогу. Ако друштвена мрежа установи да је пријава повреде основана, она може уклонити спорни садржај и доставити упозорење кориснику чији је садржај уклоњен.²⁴

22 Андреј Дилигенски, Драган Прља, *Фејсбук и право*, Београд, 2014, 75.

23 Новак Вујичић, „Поведа жига на друштвеним мрежама“, *Интелектуална својина и интернет* (ур. Душан Поповић), Београд, 2017, 67–68.

24 *Ibid.*, 70–71.

Слично је с друштвеном мрежом Твитер, која у својим правилима прописује да коришћење туђе жигом заштићене ознаке, којом се корисници доводе у заблуду у вези с титуларом жига, представља повреду тих правила. Ова друштвена мрежа, попут других, има посебна правила за пријаве и разматрање пријава, преко којих сваки носилац жига или његов заступник може пријавити одређену повреду жига. Уколико друштвена мрежа утврди да је до ове повреде дошло, она ће уклонити налог или одређени садржај, или ће контактирати корисника како би евентуално ускладио дати садржај да се њиме више не би вршила повреда правила ове платформе.²⁵ Дакле, у питању су правила која је успоставила друштвена мрежа и уз помоћ којих она има могућност да суспендује садржај за који пронађе да чини повреду права трећих лица. С друге стране, корисник чији је садржај суспендован има на располагању да заштиту својих права затражи судским путем.

4. Општи услови у области регистрације назива интернет домена

Област регистрације назива интернет домена, у највећем броју случајева, представља окружење које је уређено политикама и нормама приватног права. Из тог разлога смо се определили да извршимо паралелу с правилима и условима коришћења сервиса које смо разматрали, с обзиром на то да је у питању окружење које је добро уређено. Међутим, поред сличности, постоје и неке значајне разлике, које су сигурно допринеле томе како ће ове норме изгледати. Систем интернет домена (*Domain Name System – DNS*) јесте основни интернет сервис, који реализује превођење текстуалних у нумеричке адресе и обратно. Једноставним речником речено, преводи језик који користе рачунари, на језик разумљив људима. Назив интернет домена представља текстуалну ознаку, а која, са друге стране, представља скуп уређаја и одређених сервиса који су повезани у јединствену функционалну целину.

Називи интернет домена региструју се код регистара, који могу да буду национални и генерички. Први представљају одређену државу у интернет доменском простору (рецимо домаћи *.rs*, *.срб* или страни *.de* – који представља Немачку, *.at* – који представља Аустрију, *.me* – који представља Црну Гору, *.am* – који представља Јерменију, *.ru* – коју представља Русију итд.). Сваки национални регистар је аутономан у управљању одређеним доменом и самостално доноси правила и принципе по којима се додељују називи интернет домена и у питању су акти приватног права.²⁶ Док генерички, често називани и интернационални,

25 *Ibid.*, 72.

26 Душан Поповић, *Измена домена и право интелектуалне својине*, Београд, 2005, 20.

најчешће значе неки генерички појам. Кажемо „најчешће“, јер поред истински генеричких, као што су *.com*, *.net*, *.org*, постоје домени који представљају неке компаније, али и географске области или градове, попут *.cat* – за Каталонију, *.paris* – за Париз, *.berlin* – за Берлин, и тако даље.

Осврнућемо се на правила која се примењују за националне домене Србије, то су *.rs* и *.срб*. Правила регистрације за ова два домена уређена су једним актом – Општим условима о регистрацији назива националних интернет домена (у даљем тексту: Општи услови).²⁷ Тим актом дефинисани су услови, поступак регистрације, коришћење домена у оквиру *.rs* и *.срб* екстензије. У Општим условима успоставља се посебна терминологија за нека питања, те се за појам корисника користи термин „регистрант“. За појам регистранта, у члану 3 ставу 1 наведено је да је у питању физичко или правно лице које, у складу са одредбама Општих услова, региструје назив домена. Радњом регистрације заснива се уговорни однос између регистранта и регистра. Подношењем захтева за регистрацију, регистрант изјављује да је упознат са садржином Општих услова, које том приликом прихвата, што је уређено чланом 6 овог акта.

На име послова регистрације назива домена плаћа се накнада, док висину одређује домаћи регистар. Дакле, у питању је сервис за који се плаћа накнада, што битно разликује ове сервисе од оних које смо разматрали као бесплатне интернет платформе. Мада, постоје и регистри код којих је регистрација назива бесплатна за одређене категорије субјеката. Тако, према подацима са веб-странице овог регистра, хрватски национални регистар даје могућност свим правним и физичким лицима на регистрацију по једног *.hr* домена, док се сваки додатни наплаћује. Такође, неки регистри, попут *.tk* доменског простора, дају бесплатну регистрацију за прву годину регистрације, а потом за обнову наплаћују сервис.

Дакле, регистрацијом назива интернет домена, стиче се једино право употребе регистрованог назива домена, уз обавезу да се за ту употребу плати накнада. Самим актом регистрације одређена комбинација ознака више није на располагању за регистрацију у датом доменском простору, с обзиром на то да је технички неизводљиво да се изврши регистрација два истоветна назива домена у једном доменском простору.²⁸

Имајући у виду да се називи домена региструју по принципу „први у времену, јачи у праву“, већина регистара, па тако и српски, успоставили су један алтернативни поступак за решавање насталих спорова.

27 Општи услови о регистрацији назива националних интернет домена – Општи услови, доступно на адреси: <https://www.rnids.rs>, 20. 2. 2023.

28 Душан Поповић, Марко Јовановић, *Право интернетја*, Београд, 2017, 70.

Систем назива домена је довео до тога да се преиспитају неки базични институти права интелектуалне својине. Због своје правне природе, називи домена пред судове постављају тежак задатак, а који је нешто лакши када је тужени страна која је несавесно регистровала назив домена.²⁹

Упркос томе што постоје одређене сличности, жиг и назив домена се суштински разликују. Најпре према својој улози: примарна улога жига је да омогући разликовање роба и услуга код различитих произвођача и пружалаца услуга. Насупрот томе, интернет домен омогућава превођење нумеричких низова какви би били видљиви да овај систем није успостављен. Поред тога, идентичне ознаке је могуће регистровати као жиг у различитим класама, док за назив домена то није могуће у оквиру исте доменске екстензије.³⁰

Специфичност овог поступка условљена је посебном природом самог поступка и околношћу да се у оквиру њега разматра само питање несавесности код регистрације назива интернет домена који је истовестан или збуњујуће сличан предмету туђег жига.³¹ У координацији са РНИДС-ом, Привредна комора Србије донела је Правилник о поступку за решавање спорова поводом регистрације назива националних Интернет домена.³² Овим правилником уређена су правила поступка за решавање спорова поводом регистрације назива националних интернет домена пред посебним сталним телом, формираним при Привредној комори Србије. Када говоримо о ефикасности, домаћи Правилник, јасним дефинисањем рокова за извођење процесних радњи, али и за завршетак целокупног поступка, представља ефикасан процесни механизам за решавање спорова у вези назива домена, у односу на онај који се нуди у редовном судском поступку.³³

Оно што можемо да истакнемо као препоруку на основу анализе правила којима је уређена област регистрације интернет домена је да област која се уређује самостално треба да буде уређена темељно и из свих релевантних углова. Па тако, у овом сегменту смо видели да су

29 Д. Поповић, 30.

30 Марио Лукиновић, *Правна информатика*, Београд, 2021, 57.

31 Марко Јовановић, „Доказивање у поступку решавања спорова поводом регистрације назива интернет домена“, *Интелектуална својина и инјернет* (ур. Душан Поповић), Београд, 2017, 34.

32 Правилник о поступку за решавање спорова поводом регистрације назива националних Интернет домена, *Службени гласник РС*, бр. 31/11, 24/12, 67/14, 61/16 и 74/19.

33 Марко Јовановић, „Ефикасност решавања спорова поводом регистрације назива националних интернет домена Србије“, *Интелектуална својина и инјернет* (ур. Душан Поповић), Београд, 2015, 53.

јасно дефинисана права, обавезе и одговорности обе уговорне стране. Поред тога, постоји јасан и транспарентан механизам за заштиту права корисника, али исто тако и права трећих.

IV Закључне опсервације

У оквиру овог рада бавили смо се питањем општих услова, односно корисничких услова интернет платформе, као једном специфичном категоријом правила. Та специфичност се огледа превасходно у томе да су у питању правила која уређују један широк спектар права и обавеза корисника, а притом нису донета од стране националног законодавца. Такође, комплексност правних односа који се уређују овим правилима је још једна од специфичности ових правила. Та правила су донета од стране приватних компанија, махом глобално присутних, а на њихову садржину корисници немају могућност да утичу. Питање аутономије воље, овде се своди на избор да ли закључити уговор или не. Оно што смо, такође, настојали да истакнемо у овом тексту је и то да овакав начин уређивања правних односа није новитет, већ је и раније један део права и обавеза био уређен обичајима и узансама. Тенденција законодавца данас је да што детаљније уреди права и обавезе уговорних страна. Са друге стране, уговорни односи су све сложенији, тако да то није могуће у потпуности остварити, те ће правила која су предмет овог рада и убудуће имати значајну позицију у уређивању права и обавеза уговорних страна. Поред тога, област интернета и информационо-комуникационих технологија уопште, представља сегмент који се јако брзо развија, те када би се чекао искључиво законодавац да уреди одређено питање, правни систем би трпео, кроз константан раст броја правних празнина. С тим у вези, проактивна улога организација које се баве одређеним областима је добродошла у правном уређењу конкретних односа, али су преко потребни и будан надзор надлежних органа и суд стручне јавности.

Коришћена литература

- Водинелић Владимир, *Увод у грађанско право*, Београд, 2012. (Vodinielić Vladimir, *Uvod u građansko pravo*, Beograd, 2012).
- Васиљевић Мирко, *Трговинско право*, Београд, 2011. (Vasiljević Mirko, *Trgovinsko pravo*, Beograd, 2011).
- Вуковић Зоран, „Санкција неправичности клаузула општих услова формуларних уговора“, *Правни животи*, бр. 10/2014. (Vuković Zoran,

- „Sankcija nepravичnosti klauzula општих услова формуларних уговора“, *Pravni живот*, br. 10/2014).
- Вујичић Новак, „Повреда жига на друштвеним мрежама“, *Интелектуална својина и интернет* (ур. Душан Поповић), Београд, 2017. (Vujičić Novak, „Povreda žiga na društvenim mrežama“, *Intelektualna svojina i internet* (ur. Dušan Popović), Beograd, 2017).
- Gillespie Tarleton, „The politics of ‘Platforms’“, *New Media & Society*, Nr. 3/2010.
- Дилигенски Андреј, Прља Драган, *Фејсбук и право*, Београд, 2014. (Diligenski Andrej, Prlja Dragan, *Fejsbuk i pravo*, Beograd, 2014).
- Ђукић Дејан, „Колико кошта бесплатна имејл адреса?“, доступно на адреси: <https://www.domen.rs/sr-latn/koliko-kosta-besplatna-imejl-adresa>, 10. 4. 2023. (Đukić Dejan, „Koliko košta besplatna imejl adresa?“, доступно на адреси: <https://www.domen.rs/sr-latn/koliko-kosta-besplatna-imejl-adresa>, 10. 4. 2023).
- Поповић Душан, *Измена домена и право интелектуалне својине*, Београд, 2005. (Popović Dušan, *Izmena domena i pravo intelektualne svojine*, Beograd, 2005).
- Поповић Душан, Јовановић Марко, *Право интернета*, Београд, 2017. (Popović Dušan, Jovanović Marko, *Pravo interneta*, Beograd, 2017).
- Јовановић Марко, „Ефикасност решавања спорова поводом регистрације назива националних интернет домена Србије“, *Интелектуална својина и интернет*, (ур. Душан Поповић), 2015. (Jovanović Marko, „Efikasnost rešavanja sporova povodom registracije naziva nacionalnih internet domena Srbije“, *Intelektualna svojina i internet* (ur. Dušan Popović), Beograd, 2015).
- Јовановић Марко, „Доказивање у поступку решавања спорова поводом регистрације назива интернет домена“, *Интелектуална својина и интернет* (ур. Душан Поповић), 2017. (Jovanović Marko, „Dokazivanje u postupku rešavanja sporova povodom registracije naziva internet domena“, *Intelektualna svojina i internet* (ur. Dušan Popović), Beograd, 2017).
- Лукиновић Марио, *Правна информатика*, Београд, 2021. (Lukinović Mario, *Pravna informatika*, Beograd, 2021).
- Price Monroe E., Verhulst Stefaan G., *Self-regulation and the Internet*, Alphen aan den Rijn, 2004.
- Перовић Слободан, *Облигационо право*, Београд, 1973. (Perović Slobodan, *Obligaciono pravo*, Beograd, 1973).
- Радишић Јаков, *Облигационо право*, Београд, 2008. (Radišić Jakov, *Obligaciono pravo*, Beograd, 2008).

Dejan A. ĐUKIĆ, PhD

Director of The Serbian National Internet Domain Registry Foundation (RNIDS), Serbia

USER TERMS OF SERVICE ON THE INTERNET AS A SOURCE OF LAW

Summary

This paper aims to analyze the importance and position of the norms governing the rights of internet users. The entire framework is regulated by rules adopted independently by companies that provide services on the Internet. The speed at which the internet is developing is something the legislator cannot keep up with in given time frames. Although not adopted by the legislator, these rules contain an essential part of the norms that govern the functioning of critical services on the Internet. On the other hand, they are brought up by the economically stronger side, and it is necessary to work constantly on their analysis and improvement.

Key words: *Internet. – Internet Law. – Privacy. – Domain Names. – ADR.*

Датум пријема рада: 20. 4. 2023.

Датум исправке рада: 3. 5. 2023.

Датум прихватања рада: 15. 5. 2023.